

Otázka: Antická přírodní filosofie

Předmět: Společenské vědy, Filosofie

Přidal(a): Lucka

Počátky filosofie se datují již v 6. století př. n. l. v řecké osadě Milétos – v Malé Asii. Začala se tam utvářet, protože se tam tvořily obchodní cesty a tím docházelo ke střetu nejrůznějších kultur. Lidem už nestačily pouhé mýty, které si předávaly z generace na generaci.

První filosofové se zabývali **přírodou a vycházeli z ní**, proto se nazývají přírodní filosofové. Jejich myšlení má velký význam i v dnešní době.

Vnímali **pohyb** kolem sebe a označovali ho za základní vlastnost všech jsoucen, ve kterých má pralátka původ. Kladli si otázky, které souvisí s původem světa, dobrem a zlem, postavením člověka ve světě a ve společnosti. Zabývali se především **ontologií** (podstatou bytí) a podstatou člověka. Filosofové antické přírodní filosofie hledali **arché**, tedy pralátku. To je jakýsi prvotní princip světa, nějaká prapůvodní látka, ze které vznikl svět a je všem jsoucnům společná. Každý z filosofů viděl arché v něčem jiném a každý z nich k tomu dospěl jiným způsobem. Tháles viděl arché ve vodě, Anaximénés ve vzduchu, Anaximandros apeiron a Herakleitos v ohni.

Mezi filosofy, kteří se zabývali lidským poznáním, převažoval názor, že nás lidské **smysly omezují** v pravém poznání. V tomto období se setkáváme také s **dialektikou**, což je způsob myšlení, vycházející z protikladného vnímání světa. Je to umění diskuse či rozhovoru, kde se střídají tvrzení a námitky, podepřené argumenty. (Teze – názor A X Antiteze – názor B = synteze shoda A a B)

Toto před Sokratovské období se dají zařadit školy **Milétská, Pythagorejská, Herakleitos z Efesu, Elejská škola a Atomisti.**

Mezi školu Milétskou patří Thales, Anaximandros a Anaximenes. Všichni pocházeli z Milétu a vycházeli z existence nějaké formy pralátky. Podle nich existuje jen jeden prazáklad života. **Tháles** vůbec první známý filosof, považoval za arché vodu. Voda je tedy základem všeho a Země je jen deska, která na ní pluje. Tato Země právě z vody vytuhla a tak vznikla. Vodu považoval za arché kvůli tomu, že voda je výživa, bez které by neexistoval život ani rovnováha v přírodě - všechno vodu obsahuje a musí být v rovnováze. Ve vodě spočívá naprosto všechno a nic bez ní nemůže být. Vzduch = zředění vody, hmotné věci = zhuštěná voda.

Dalším významným filosofem byl **Anaximandros**. Ten hledal arché, které by se lišilo od všech ostatních, ale přitom by mělo stejné vlastnosti. Proto přišel s tezí, že svět nepochází z jedné materiální pralátky, ale z apeironu. Byl to první abstraktní princip všeho bytí. Jako apeiron označil něco nezměrného, neomezeného, nesmrtelného a nepomíjejícího, co určuje povahu a chod jednotlivých věcí. Nemyslel tím prázdný prostor, ale „něco“ co je jemnější nežli voda a hustší než vzduch a zároveň je všude okolo nás. Apeiron podle Anaximandra řídí chod vesmíru. Dokonce podle něj z apeironu vzniklo semeno (kosmos) a uvnitř pak vznikla Země. Vše vzniká z apeironu a také v něm zaniká. To co vznikne musí i zaniknout (den-noc) Podle něj má Země tvar válce, který se udržuje v prostoru díky protikladným silám, které na něj působí. Jako první nakreslil mapu Země a moře, upřesnil kalendář, spočítal slunovraty, zhotovil glóbus a vynalezl gnómon (součást slunečních hodin). Napsal první fil. dílo „O přírodě“

Dalším filosofem **Anaximenes**. Anaximandrovým žák, který za arché považoval vzduch. Našel ve vzduchu podobné vlastnosti jako Anaximandros popsal u Apeironu. (je neomezený a nekonečný) Vycházel z toho, že vzduch je všude kolem nás. Vzduch je základem všeho a vše závisí na jeho zhušťování. Zhušťováním vzniká nejprve vítr, poté voda a nakonec země a kameny. Řídnutím vzduchu vzniká oheň. Duše je dýchatelný vzduch - narození = vdechnutí, smrt = vydechnutí.

Pokud za vznik světa považujeme vznik vesmírů, pak by se za prvotní látku dal považovat i apeiron, případně nějaká vesmírná hmota, ze které postupně vznikaly planety. Pokud bychom za vznik světa považovali vznik života na Zemi, pak by se jako prvotní princip života měla označovat voda, protože dnes je téměř jisté, že ať první organizmus vznikl jakkoliv, bylo to ve

vodě.

Další školou antické přírodní filosofie byla **Pythagorejská škola**. Sem řadíme **Pythagora ze Samu** a jeho žáky. Pythagoras působil v řeckých osadách v Itálii. Sám nic nenapsal, ale jeho myšlenky se uchovaly v myslích jeho žáků. Jako první se nazval filosofem.

Pythagorejci měli mezi sebou vztah, který jim určoval, že věci přátel jsou společné. Styl jeho výuky probíhal jako „rozprava mezi přáteli“. Pythagoras značně ovlivnil Platóna – jednoho z nejvýznamnějších filosofů všech dob. Inspiroval se egyptskými představami o člověku a jeho duši. Věřil, že **když člověk zemře, putuje jeho duše do jiného tvora**, který se právě narodil (věřil v nesmrtelnost duše). Podle Pythagora je tělo něco jako vězení duše, které duši uvěznjuje, dokud nezaplatíme za své činy pokutou. Tvrdil, že existují určité rituály, které nás dokážou očistit. Dodržováním přísných životních zásad (vzdělání, disciplína, zdrženlivost, autorita) dokážou svou duši osvobodit z koloběhu životů. (Špatné lidi čeká v podsvětí trest) Pythagorejci kladli velký důraz na **čísla**. Viděli svět v uspořádání čísel a číselných vztazích. Vše ve vesmíru se řídí matematickými pravidly (kdo pochopí matematiku, pochopí strukturu vesmíru). Podstatou všeho je tedy číslo, vše se jím dá vyjádřit (1 = bod, 2 = přímka, 3 = plocha, 4 = prostor). Pythagoras přišel se zásadním tvrzením, že základem modrosti jsou první 4 čísla, tzv. **tetraktys**. Jejich součet dává magickou destíku, která značí dokonalost. Tyto čísla mezi sebou mají různé vztahy. Můžeme z nich vytvořit harmonický poměr Kvinty, Kvarty a Oktávy. To jsou intervaly mezi tóny, které vytváří akordy. Čísla lze tedy vyjádřit harmonii ve vesmíru v hudbě atd. **Harmonii** je tedy podle pythagorejců vyladěnost. Symbolem Harmonie jsou Sirény. Číselně lze tedy vyjádřit cokoliv třeba i krásu.

Dalším přírodním filosofem byl **Hérakleitos z Efesu** (nazýván temný filosof), který prosazoval jako **arché oheň**. Tvrdil, že větším a větším stlačováním ohně vzniká vzduch, dále voda a poté země. Oheň byl symbolem vzniku a zániku (rozněcování a uhasínání ohně) a boje mezi protiklady. Podle Hérakleita **řídí protiklady svět** a jejich neustálý boj, který však nakonec spojuje harmonie světa. Protiklady určují den a noc, krásu a ošklivost, život a smrt, dobro a zlo, zdraví a nemoc. Kdyby nebylo protikladů svět by zanikl. Princip jednoty protikladů našel v **dialektice** – existuje nějaká teze a její protiklad antiteze a jejich spojením

vzniká synteze. Mezi tezí a antitezí panuje napětí a synteze je výsledná harmonie. Podle Hérakleita řídí svět **Logos** (rozum, řád), což je princip všem společný, a který by měl každý člověk pochopit a podrobit se mu. Je autorem dvou známých výroků „**panthe rei**“ (**vše plyne**) a „**dvakrát nevstoupíš do téže řeky**“. Stejně tak jako když stojíme v řece, v žádném okamžiku nestojíme ve stejné vodě, jako jsme stáli v předcházejícím okamžiku, neboť ta voda už odplula a přitekla nová. Stejně tak plyne i svět a žádný okamžik neproběhne dvakrát.

*Dialektika (př. platónovi dialogy se Sofoklem v hlavní roli) v době antické filosofie sloužila k poznání pravdy, vyslovováním a popíráním tezí se došlo pravdy. Umožnila člověku přemýšlet a utvořit si vlastní názor na věc. Dnes se pod pojmem dialektika chápe střetávání zájmů. Je zdůvodněním společenských zápasů a prosazování skupinových zájmů.

Elejskou školu tvoří filosofové z Eleje v jižní Itálii. Zabývají se vztahem mezi pravým poznáním a pouhým zdáním. Za zakladatele je považován **Xenofanes** z Kolofontu. Proslavil se kritikou bohů, když řekl že jsou tvoření k obrazu člověka. Do Elejské školy patří také **Parmenidés**. Věnoval se čistému bytí, zdůraznil myšlenku „ničeho“ (**nic neexistuje**), ovlivnil další generace filosofů. Parmenidés tvrdil, že když něco existuje, tak to nemůže vznikat, měnit se, ani zanikat. Vše kolem nás má společnou vlastnost a to „**bytí**“ - **podstata všeho**. Bytí je jen jedno. Nemůže podléhat nějaké nedokonalosti, protože nemůže podléhat změnám a proto je dokonalé. (změny, které vnímáme, jsou jen klamáním smyslů). Poukazuje na to, že pokud něco vzniká tak to muselo před tím nebýt. Vznikat tedy znamená začít existovat. Pojem „není“ by tedy znamenal neexistovat, a to co neexistuje, můžeme označit za „nic“.

Jsoucí nemohlo vzniknout z ničeho (z nejsoucího), neboť kdyby nic existovala už by něčím bylo. Je nelogické připustit existenci bytí i nebytí zároveň (a tedy i pohybu od nebytí k bytí a opačně). Skutečným světem je jen jednobytí s vlastnostmi, které plynou z jeho existence – je jediným, neměnným, nedělitelným a stejnorodým. Pravdu můžeme poznat, jen pokud se odpoutáme od smyslového vnímání a přejdeme na cestu **mimosmyslového myšlení**.

Dalším filosofem je **Zenon z Eleje**, který Parmenidovo učení rozvíjel. Dokázal ve svých **aporiích** (paradoxy týkající se pohybu), že koncepce změny a tedy i pohybu není možná.

Achilles a želva: Nejrychlejší běžec Achilles nemůže nikdy předhonorit želvu, která leze před

ním. Neboť v okamžiku, kdy doběhne do bodu, kde byla předtím želva, želva je už malý kousek před ním, a to se stále opakuje.

Šíp: Letící šíp v každém okamžiku zaujímá určitý prostor; to však znamená, že se nepohybuje.

Mladší filosofové

Ovlivněni Hérakleitem i Elejci a tak se snaží tyto dvě filosofie sjednotit. Dynamický princip v přírodě, který vysledoval Herakleitos, vzniká podle nich spojováním neměnných základů bytí. Po čase se tyto nově vzniklá spojení zase rozpadnou na základy. Mezi mladší filosofy a předchůdce atomistů řadíme **Empedokla**. Opíral se o učení Parmenida. Je přesvědčen o tom, že člověk za svůj život spatří jen zlomek. Ale vše, na co během svého života narazil, je pravda. Tvrdil, že naše **smysly nás uvěznují** ve svém těle a omezují nás v poznání. Radí, abychom využívali naše smysly, ale jen s pomocí jeho filosofie, jen tak je možné pravé poznání.

Jako první řekl, že jsou **čtyři základní prvky všeho bytí**. Vzduch, oheň, země a voda. Mění se pouze jejich poměr. V harmonii je udržuje **láska a svár**. (Láska věci spojuje a svár rozvrací) Jedno vzniká z mnohého oddělováním a mnohé z jednoho, spojováním. Toto je neustále se opakující proces – kosmický cyklus. Tvrdil, že **všechno vzniká z něčeho jsoučího**, žádná věc nezaniká z ničeho a nic taky nevzniká. Existence člověka podle něj sahá před narození a za smrt. Duše je tedy nesmrtelná a převtěluje se.

Poslední z mladších filosofů byl **Anaxagoras**. Tvrdil, že svět je složen z různorodých hmotných částic, které pojmenovává semena.

Posledními přírodními filosofy jsou **Atomisté**, kteří se inspirovali tím co tvrdili jejich předchůdci. Vycházeli především z Parmenida, ale jejich závěry byly často jiné. Patří sem **Leukippos** z Milétu, který je považován za zakladatele Atomistů, **Démokritos** z Abdér a **Epikuros**. Připouštěli existenci prázdna. Připouštěli tak i mnohost – existuje mnohé a ne jedno. Démokritos tvrdil, že existuje **poznání prostřednictvím smyslů a myšlení**. Poznání skrze myšlení je to pravé, poznání skrze smysly je temné (pravé poznání je od smyslů oddělené). Atomisté se rozcházejí téměř se všemi přírodními filosofy, v tvrzení že svět je

založen na jednom principu. Podle nich je **princip světa nekonečný** - je tvořený atomy. **Atomy jsou podle nich roztroušené po nekonečném prázdnu, jsou nekonečné, mají nekonečné počet a počet tvarů. Liší se pouze svým uspořádáním ve tvarech.** Prázdno vyplňuje prostor mezi atomy ve složených tělesech. Díky tomu se složená tělesa mohou rozpadat. Jen podobné atomy se můžou do sebe zaplést a vytvořit tak složené těleso. Nepodobné atomy se totiž od sebe odrážejí a tím vzniká jejich neustálý pohyb atomisté tvrdí, že naše je složena z atomů rozptýlených po celém těle. Naše mysl je tvořena tzv. shlukem duševních atomů.

S příchodem Sofistů se filosofové odvracejí od přírody a začínají se zabývat lidmi, dobrem a zlem, mravy a životem.